



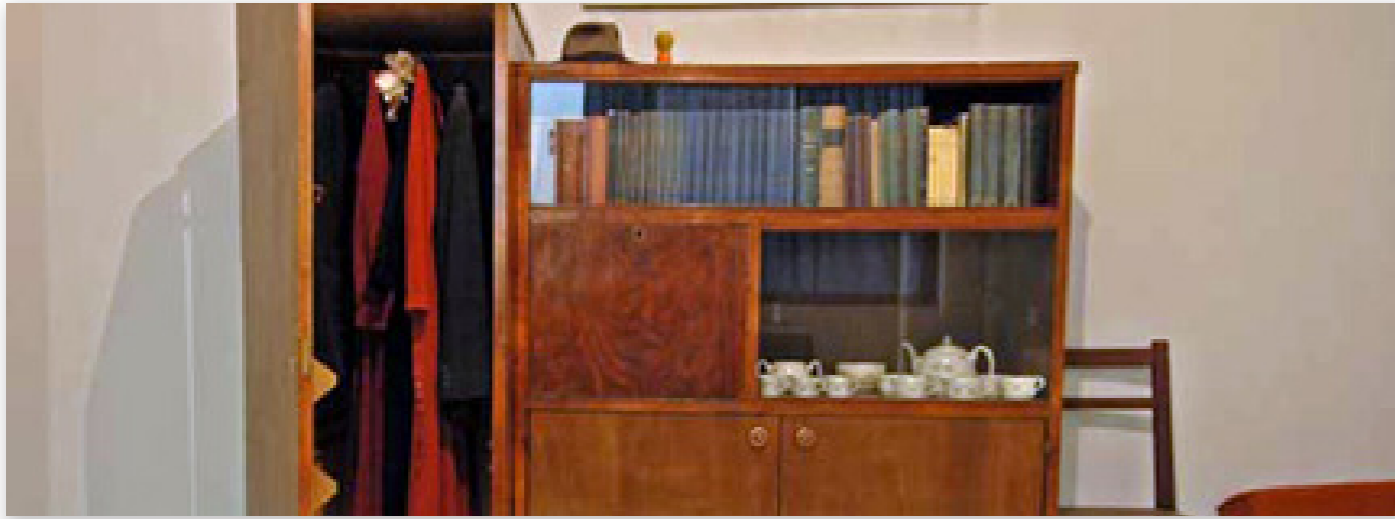
משרד הביטחון - אגף משפחות, הנצחה ומורשת
יחידת המורשת והמוזיאונים

קירות מדברים ברשת

אגף משפחות,
הנצחה ומורשת -
יחידת המורשת
והמוזיאונים

גיליון מס' 8

תשרי ה'תש"ף ספטמבר 2019



מה בחוברת

עמ' 2-3	מוזיאון בית "השומר" נדודים ועלייה	[Yellow bar]
עמ' 4	מוזיאון אסירי המחתרות - עכו תהא השנה הזאת שנה של הגשמה עצמית	[Purple bar]
עמ' 5	מוזיאון בית הגדודים גלויות שנה טובה מהחיילים היהודים בצבא הבריטי	[Blue bar]
עמ' 6	מוזיאון ההעפלה וחיל הים ע"ש דוד הכהן שנה חדשה - מוזיאון חדש - תש"ל	[Pink bar]
עמ' 7	מוזיאון ה"הגנה" ע"ש אליהו גולומב מזיכרונותיו של חייל	[Grey bar]
עמ' 8	מוזיאון הפלמ"ח יום כיפור - 1943	[Yellow bar]
עמ' 9-10	מוזיאון האצ"ל לוחם האצ"ל מיכאל אשבל מקדם את ראש השנה תש"ז בכלא ירושלים	[Pink bar]
עמ' 11	מוזיאון האצ"ל בתש"ח ע"ש עמיחי פאגלין (גידי) השופרות ומשפחת צלניקר	[Brown bar]
עמ' 12	מוזיאון לח"י ע"ש אברהם שטרן (יאיר) שנה טובה תרצ"ד!	[Green bar]
עמ' 13	מוזיאון אסירי המחתרות - ירושלים תפילת יום כיפור ת"ש, בבית הכלא המרכזי - ירושלים	[Orange bar]
עמ' 14	מפת מוזיאונים	[Dark Blue bar]
עמ' 15	פרטי קשר מוזיאונים	[Dark Blue bar]



מכובדיי כולם,

חגי תשרי כבר בפתח, ובאווירת סוף הקיץ ובפתחם של הסתיו והחורף הקרבים ובאים, מוגש לכם גיליון מס' 8 של "קירות מדברים" המוקדש לזיכרונותיהם של לוחמי המחטרות, החיילים היהודים בבריגדה היהודית, חברי "השומר" ואסירי המחטרות בעכו ובירושלים, גיליון שמוביל אותנו - כמו חצב המבשר את בוא הסתיו - לפתחה של השנה החדשה.

השנה החולפת הייתה אינטנסיבית, מאתגרת ושוקקת אירועים ופעילויות במוזיאוני המשרד ובתחילתה סגרנו את מוזיאון "בתי האוסף" שאותו נפתח מחדש במהלך 2020 (בלי נדר...) כמוזיאון עוצמ"ה בלטרון.

ממש לפני סיומה של השנה נציין יובל שנים לפתיחתו של מוזיאון ההעפלה וחיל הים בחיפה שמהווה ציון דרך מרגש ביותר.

כמדי שנה גם השנה יהיו עשרת מוזיאוני היחידה פתוחים לקהל הרחב בחוה"מ סוכות, והפעילות המוצעת בהם תהיה מגוונת מאוד: חגיגת יום הולדת למוזיאון ההעפלה וחיל הים, משחקי משימות, סיורים מומחזים והצגות.

שנת תש"ף מקפלת בתוכה גם "אירועי דגל" לאומיים ונציין אותם כחלק מציוני הדרך הלאומיים: 100 שנה להקמת ארגון ה"הגנה", ערש הקמתו של צבא ההגנה לישראל, 80 שנה להקמת ארגון לח"י ו-100 שנה לכליאתו של זאב זבוטינסקי בבתי הכלא הבריטיים בעכו וירושלים המשמשים כיום כמוזיאוני המשרד - אסירי המחטרות עכו וירושלים.

כל זה עוד לפנינו ובינתיים...

כאמור, במהלך חול המועד סוכות השנה ובכלל נשמח לארח במוזיאונים שלנו את העובדים והעובדות במשרד ובני משפחותיהם, כמו את שאר אזרחי ישראל.

אני מודה מקרב לב ובהערכה רבה לעובדות היחידה ועובדיה, לחיילות ולבנות השירות, לסטודנטים ולמתנדבים על שנת תשע"ט הפורייה והעשירה בפעילויות ומאחל לכולם - משפחת יחידת המורשת והמוזיאונים המורחבת - ולבני המשפחות, שנת עשייה עשירה ואיכותית בתחומי המורשת.

שלכם,

שלומי מעין,

מנהל יחידת המורשת והמוזיאונים



גיליון מס' 8 תשרי ה'תש"ף ספטמבר 2019

חברי מערכת:

- ד"ר עפר בורד
- יוסי קיסטר
- חני שחר פישמן
- רחל סילקו
- טל גרינברג גוזלן

עריכה לשונית: רותי ונעם אור

עיצוב גרפי: גרפיקה משהב"ט



"התחשיבה" הבית הראשון בכפר גלעדי

מוזיאון בית "השומר"

נדודים ועלייה

שהיו כאלה שכינו אותה "רעל". בשל כך החליטה האספה הכללית בשנת 1913 כי לא עוד ישמשו השומרים כחיל חלוץ בהקמת יישובים לאחרים וכי הגיעה עת העלייה - העלייה על הקרקע של כפר השומרים הראשון. ראשית הוקמה תל עדש (1913) - הלא היא תל עדשים של ימינו. ועד "השומר" כינס את בעלי המשפחות בארגון שעזבו את עבודת השמירה ביהודה, ובמקומה הקדישו את עצמם לעבודת האדמה. ההתיישבות בתל עדש לא הייתה פשוטה, כפי שמספר זלמן אלון-אסושקין: "התנאים בתל עדשים לא היו קלים: השיכון, המצב הסיטרי והמצב הכלכלי היו רעים מאוד. מים במקום לא היו וצריך היה להובילם בחביות ממרחק רב; וגם אלה היו עכורים. אף על פי כן היה רוח החברים מרומם, כי סוף סוף ראו את עצמם יושבים על הקרקע וחשבו שלא ינתקו ממנה עוד". השמחה לא האריכה ימים וכבר בשנתו הראשונה של היישוב הצעיר התגלע ויכוח בין החברים בדבר מקום היישוב. בעוד קבוצה אחת בראשות שמוליק הפטר וחיים שטורמן טענה כי אין לחשוב על מקום אחר, טענה קבוצה אחרת בראשותו של ישראל גלעדי כי הישיבה בטבורה של הארץ צריכה להיות ארעית וכי על חברי "השומר" להקים את יישובם בנקודה אסטרטגית בקֶפֶר.

וכך החליטו שלוש משפחות וכמה רווקים ובראשם ישראל גלעדי להתפצל מהיישוב תל עדש ולצאת לכבוש יישוב קבע חדש - כפר בר גיורא, הוא כפר גלעדי.

כמו ארגון "בר גיורא", גם כפר בר גיורא הוקם במהלך חג הסוכות 1916. הבחירה באדמות הגבעה נבעה בעיקר מן היתרון האסטרטגי שהיא מעניקה בשל גובהה, מה שאפשר ליושבים בה להיות רואים ואינם נראים, ובשל הקרבה לאדמות העמק הפוריות ומקורות המים שנבעו בקרבת הגבעה. וכך, בנקודה זו, החליטו חברי הקבוצה להקים את צריך העץ הראשון שנקרא בפי המקומיים "תחשיבה" (מהמילה חשב - עץ בערבית). החיים בכפר לא היו פשוטים ואנשי "השומר" נאלצו להתמודד

עם תקופות של רעב, מחלות והתקפות של פורעים, ומים שהיה צריך לגלגל בחביות מהמעייין. ואף שהיישוב ננטש כמה פעמים הוא לא נשכת, וברגע שהבשילו התנאים חזרו אנשי "השומר" והפיחו בו חיים. בשנת 1918 נפטר ישראל גלעדי לאחר שחלה בשפעת ספרדית. לזכרו וכאות הוקרה על פעולותיו בחרו החברים לשנות את שם היישוב מכפר בר גיורא לכפר גלעדי.

אז כפי שראינו, גם קורות אנשי ונשות ארגון "השומר", כמו קורות העם היהודי, היו סביב נדודים וחלק מהתודה על האפשרות שיש לנו לחגוג את חג הסוכות בבתי קבע בארץ ישראל מגיעה לאנשי ונשות "השומר", שגם לאחר שהגיעו לארץ המשיכו בנדודיהם כדי שלכל יהודי יהיה מקום של קבע. וכהמשך ישיר להקמת ארגון "בר גיורא" וייסוד כפר גלעדי בחג הסוכות, גם היום ממשיך חג הסוכות להיות אחת מנקודות השיא בפעילות המוזיאון ואגודת אנשי "השומר", ומדי שנה אנו חוגגים בחול המועד סוכות את "יום השומר" לציון זכרם של אנשי ונשות הארגון ולחיבור בין-דורי עם בני ובנות המצווה של הדור החדש - הנוער של ימינו.

כתב: חנוך חן



כפר גלעדי בשנות העשרים של המאה הקודמת



ברכת הברווזים בכפר גלעדי בשנות העשרים



החצר הגדולה בכפר גלעדי בשנות העשרים של המאה הקודמת

מוזיאון אסירי המחתרות עכו

תהא השנה הזאת שנה של הגשמה עצמית

מה נאחל לכם לקראת השנה החדשה?

שתהא השנה הזו שנה של הגשמה עצמית, בריאות ואושר.

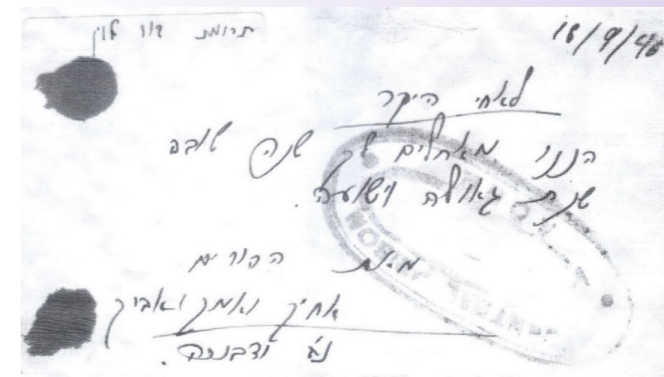
האם חשבתם פעם לברך שתהא השנה הבאה שנת ניצחון? שנת חופש? שנת חירות עמנו?

קראו את גלויות הברכה ששלחו אסירי המחתרות לכבוד השנה החדשה ליקיריהם וכמעט לא תמצאו שם ברכות אישיות. האיחולים הצפויים כפי שאנו מכירים אותם נעדרים מהברכות. במקומם, חברי המחתרות מאחלים ליקיריהם שנה שבה תתגשמה כל השאיפות הלאומיות, וגלויותיהם נושאות איחולים המבטאים את שאיפתם לניצחון לאומי והצלחה במאבק ואת כיסופיהם לחופש.

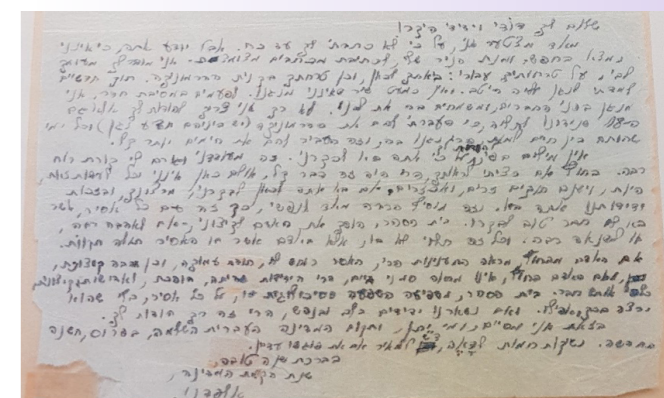
לכולנו ברור מאוד שלקראת ראש השנה אנו מאחלים למשפחתנו וחברינו שנה של אהבה, אושר, הצלחה וחשוב מכול המון המון בריאות. אך לאסירי המחתרות ש"בילו" את חגי תשרי בכלא, סדר העדיפויות לאומית ומאחלים ליקיריהם שהשנה הבאה תהיה מלאה בתחושה של גאוה לאומית, מלווה בגאולה, ישועה ושלוש.

נראה כי הרצון לחיים מלאים בשפע ברכות, שקט ושלווה מלווה אותנו מאז ועד היום. על כן נאחל לכם ולבני משפחותיכם שנה טובה, שנת שמחה, שנה שבה תתגשמה כל משאלות ליבכם לטובה נוסף על ברכותיהם של אסירי המחתרות לשנת שלום, גאולה וחופש, שנת הצלחה למדינתנו העברית.

כתבו: צוות ההדרכה



מתוך העתיקים שנמסרו לארכיון מוזיאון אסירי המחתרות עכו על ידי המשפחות



מתוך העתיקים שנמסרו לארכיון מוזיאון אסירי המחתרות עכו על ידי המשפחות

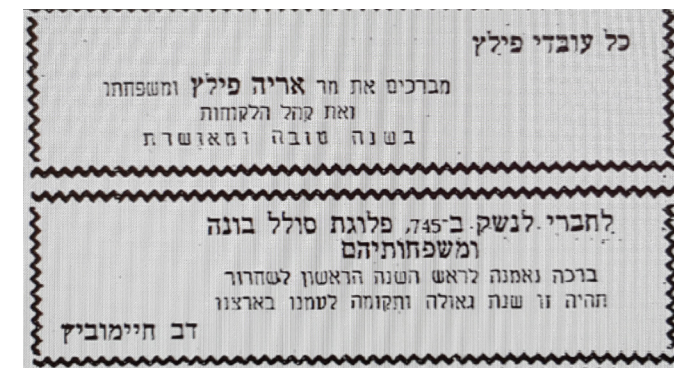
מוזיאון בית הגדודים

גלויות שנה טובה מהחיילים היהודים בצבא הבריטי

גם לאחר המלחמה איחלו החיילים זה לזה שנה טובה, לא רק על גבי גלויות, אלא גם במודעות בעיתון. כמו החייל דב חיימוביץ שבירך את פלוגת סולל בונה בראש השנה הראשון שלאחר סיום המלחמה.

שנה טובה לכולם, מוזמנים לבקר בתצוגות המוזיאון.

כתבה: ברקת עובדיה



באדיבות ארכיון סולל בונה



באדיבות וינטרשטיין שמואל

בימי מלחמת העולם הראשונה התנדבו יהודים מארץ ישראל ומהתפוצות לצבא הבריטי, במטרה לשחרר את ארץ ישראל מידי השלטון התורכי.

במהלך המלחמה ולאחריה הוקמו 5 גדודים עבריים.

בימי מלחמת העולם השנייה התגייסו לצבא הבריטי למעלה מ-30,000 איש ואישה מבני היישוב היהודי בארץ ישראל כדי להילחם בגרמניה הנאצית.

במהלך שירותם בצבא הבריטי קיימו החיילים היהודים חיי תרבות שבמסגרתם הדגישו ככל שיכלו את ההיבט הלאומי ואת חגי ישראל.

לקראת ראש השנה נהגו החיילים לשלוח כרטיסי שנה טובה עם סמל היחידה שבה שירתו ועם תוכן הקשור למה שהתרחש במהלך המלחמה.

שתי דוגמאות לגלויות ששלחו חיילי הגדודים העבריים במלחמת העולם הראשונה:

- בשנת תרע"ט (1918) צירפו הגדודאים לגלויות תמונה של הכותל המערבי, במלאת כשנה לשחרורו בידי הבריטים.

- בשנת תר"ף (1919), בגלויה ששלח החייל הארי לאונר, נראה סמל המנורה - סמלו של הגדוד הראשון ליהודה, ומופיע הכיתוב: "בעד עמנו ובעד ארצנו".

גם במלחמת העולם השנייה מופיעים סמלי היחידות שבהן שירתו המתנדבים הארצישראלים, למשל בגלויותיהם של דוד אדלסון ששירת בחיל התותחנים ויהודה בן בסט ששירת בחיל התובלה.

החייל צבי ברנר, ששירת בגדוד השלישי של הרגימנט הארצישראלי, שלח ברכות שנה טובה למשפחתו בארץ:

בשנת תש"ד נשאה הברכה את הפסוק: "וכתתו חרבותם לאתים וחניתותיהם למזמרות" (ישעיהו ב'), ובשנת תש"ה נכתב בגלויה: "שנת ניצחון, שחרור העם ושיבת בניו".

במהלך שנות המלחמה הארוכות מאחלים החיילים כמעט בכל אחת מהגלויות שתהיה אותה שנה "שנת ניצחון".



הגלויה בהוצאת יעקב בן דב; נמסרה למוזיאון באדיבות משפחת ירושלים סגל



דרגשי אוניית המעפילים "אף על פי כן", כפי ששוחזרו ב 1969.



דרגשי אוניית המעפילים "אף על פי כן", כפי ששוחזרו בתצוגת המוזיאון החדשה 2016

לאורך השנים נוספו בחצר המוזיאון גם ספינת הטילים אח" מבטח מדגם סער 2 והצוללת אח" גל ששתיהן הובאו מנמל חיפה במבצעים הנדסיים מורכבים.

לפני כשלוש שנים חודשה תצוגת ההעפלה, ואוניית המעפילים הוגשה גם לאנשים עם מוגבלויות. בחללי התצוגה שמתחתיה שודרגה תצוגת מחנות המעצר ונבנתה מחדש התצוגה העוסקת בתרומת ההעפלה לתקומת הארץ. בחלל המקורה מסופר הקשר שבין ההעפלה וחיל הים באמצעות סרט ומוצגים אותנטיים.

לסיום נחזור אל טקס החנוכה ולדבריו של אל"ם דב שפיר:

"גם כיום, בעשור השלישי של המדינה, הגורם הקובע בלוחמה הוא האדם ולא הנשק החדש והטוב שבידו. במלחמתנו הממושכת שקיצה טרם נראה, זקוקים אנו ללוחמים עזים, אמיצים, עיקשים, מסורים ומתמידים. אני מאחל למוזיאון ההעפלה וחיל הים שייתן ביטוי למאבק הימי של עם ישראל ויתרום חלקו לחינוך הלוחם הימי."

גם 50 שנה לאחר הקמתו עושה צוות המוזיאון מאמצים רבים לקיים את חזונו של דב שפיר.

בפרוס עלינו שנת תש"ף נחגוג בחול המועד סוכות יחד עם הקהל הרחב יובל להקמת המוזיאון, בהדרכת וסדנאות יצירה ברוח ים ויום הולדת.

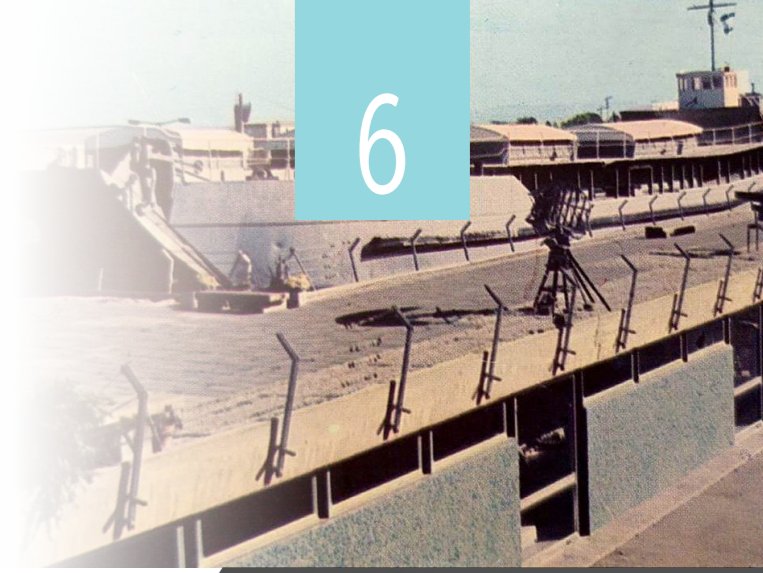
ימים ג'-ה', 15 עד 17 באוקטובר 2019 בין השעות 10:00-16:00. נשמח לראותכם!

כתבה: רויטל ביהם
מקור: מערכות ים, ביטאון חיל הים נובמבר 1969

מוזיאון ההעפלה

וחיל הים

ע"ש דוד הכהן



המוזיאון בתהליך הקמתו 1968

שנה חדשה - מוזיאון חדש - תש"ל

חוגגים יובל למוזיאון ההעפלה וחיל הים

"...בימים אלה של עליית רווחה חופשית יזכיר המוזיאון תקופה שחלפה, ובה היו אזרחי חיפה שותפים נאמנים למאבק העפלה. הם ערכו הפגנות, מילטו את העולים, טרחו להחביאם, להזינם ולהעסיקם. אוניית המעפילים 'אף על פי כן'... היא אנדרטה לעלילות הצלת יהודים בעבר..."

במילים אלה בירך משה פלימן, ראש עיריית חיפה דאז, את הבאים לטקס חנוכת מוזיאון ההעפלה וחיל הים, בטקס שהתקיים ערב ראש השנה תש"ל (1969) בחיפה.

מלבד משה פלימן הוזמנו נציגי משרד הביטחון, עיריית חיפה ולוחמים. בחלק הרשמי של הטקס היו כמה נואמים, ביניהם אריה שריג ממשד הביטחון, שאול אביגור, מי שהיה ממונה על המוסד לעלייה ב', ואל"ם דב שפיר שייצג את חיל הים וקרא את דבר מפקד החיל. ולאחר מכן חלקו באי הטקס זה עם זה את זיכרונותיהם מימי ההעפלה.

לטקס הפתיחה קדמו חודשים ארוכים של הכנה וחשיבה בניצוחה של ועדה מצומצמת להנצחת ההעפלה ונושאי חיל הים. בראש הוועדה עמד רב אלוף (מיל') צבי צור וחבריה וחבריה היו שאול אביגור, מוניה מרידור, אריה קפלן ואריה בן אלי. באותה עת רק האונייה "אף על פי כן" נמצאה ראויה לשמש כמוצג במוזיאון החדש, ולכן נבחרה והוצבה בחצר.

המוזיאון נבנה על פי תכנונם של האדריכלים צבי מילר ומשה בלום, דויד עקדי היה אחראי על עיצוב התערוכות ומשה ספיר על עיצוב הפנים ובהשקעה של מאות אלפי לירות. האונייה "אף על פי כן" שימשה כמוצג המרכזי, כאשר חלקה הפנימי שימש לתצוגת תמונות, תעודות, מסמכים ודיאגרמות. סביב האונייה ומתחתיה נבנו קירות אבן נאים ונשתלו גנים.



חצר המוזיאון בשנות ה-70 וה-80



שאול אביגור
מאות אלפי מעפילים - מסד למדינה



משה פלימן
אזרחי חיפה - שותפים נאמנים למאבק



אלוף-משנה דב
המאפיין את המאבק - הלוחם בים

הנואמים בטקס פתיחת המוזיאון

מוזיאון ה"הגנה"

ע"ש אליהו גולומב

מזיכרונותיו של חייל עברי

עם פרוץ מלחמת העולם השנייה הביע היישוב את רצונו להשתתף במאמץ המלחמתי נגד גרמניה הנאצית וזאת חרף פרסום הספר הלבן השלישי במאי 1939, שהגביל מאוד את העלייה היהודית לארץ ישראל וניסה לגדוע את החלום הציוני להקמת מדינה עברית עצמאית.

משפרצה המלחמה קיבל ארגון ה"הגנה" על עצמו את הפסקת הפעולות החמושות כנגד הבריטים ואיתר בין חבריו מועמדים לגיוס לצבא הבריטי.

במהלך המלחמה התגייסו לצבא הבריטי למעלה מ-30,000 יהודים ארצישראלים, כאשר חלקם הגדול היו חברי ה"הגנה" לצד שירותם הצבאי. שירות הארצישראלים בצבא הבריטי תרם למאמץ המלחמתי נגד הגרמנים ולימים שימש רכיב חשוב בהקמת צה"ל. כמו כן היוו החיילים את המרכיב המרכזי ביצירת מערכת יחסים חדשה בין היישוב היהודי בארץ לבין שארית הפלטה באירופה בנקודת המפנה ההיסטורית, שבה נהפך היישוב מנתמך על ידי יהודי הגולה למשענתם העיקרית.

כתב: אלכס בוקסר



הד ההגנה, באדיבות: ארכיון ההגנה, תל - אביב

מוזיאון הפלמ"ח

יום כיפור תש"ד - 1943

בערב יום כיפור 1943, בעיצומם של הימים האיומים של מלחמת העולם השנייה, ישבה נערה צעירה על חוף הים בקיסריה וכתבה ביומנה:

"רצוני להתוודות, לתת דין וחשבון לעצמי, לתת דין וחשבון לאלוהים, זאת אומרת למדוד את חיי ומעשיי לעומת האידיאל הגבוה, הטהור ביותר אשר עומד לפניי. להשוות מה שהיה צריך להיות לעומת מה שהיה. אתחיל את הוידוי בשם האנושיות. אין חטא בעולם

שלא נכנס השנה לתור העונות. אינני רוצה לומר שרק יחידים הם, הדיקטטורים, אשר גרמו למלחמה נוראה זו. אבל מי אפוא האשם? כל אחד ואחד לחוד? אולי לא, אבל הכול יחד, כל האנושות כאחד. ואני... חטאתי נגד אמא שלא התחשבתי עמה במידה מספקת בהחלטתי. חטאתי נגד אחי שזלזלתי בשאלת עלייתו. חטאתי נגד הארץ

כשדנתי באופן שטחי ולא התעמקתי די בחוויותיה. חטאתי נגד אנשים באדישות, בחביבות חיצונית. חטאתי נגד עצמי בבזבוז כוחות וכישרונות, בהזנחה, בחוסר התפתחות רוחנית. ובכל זאת איני יראה לעמוד בפני הדין. חטאתי לשם מטרה ורצוני היה טוב. אם נכשלתי, אם לא הייתי די חזקה, אם לא מצאתי את הדרך - איני מתביישת, רק מצטערת על כך..."

אותה נערה צעירה בת 22 עוד לא ידעה כי היא עתידה להיות לגיבורה לאומית.

חנה סנש נולדה בבודפשט שבהונגריה ולנוכח התפשטותה של האנטישמיות בארצה היא הייתה לציונית נלהבת ובשנת 1939 עלתה ארצה. היא למדה שנתיים בבית הספר החקלאי לבנות של חנה מייזל שוחט בנהלל והצטרפה לקבוצת צעירים שהקימו את קיבוץ שדות ים. בתקופה זו אף הדריכה בקן קריית חיים של הנוער העובד והלומד.

בשנת 1943 התנדבה לצבא הבריטי והצטרפה לקבוצת צנחנים שנועדו לצנוח על אדמת אירופה, במסגרת המאבק בגרמניה הנאצית. שם הצופן שלה היה "הגר". לאורך כל שנותיה בארץ ניהלה יומן ובערב יום הכיפורים לא הסתפקה חנה בחשבון נפש. היא גם קיבלה על עצמה נדרים:

"והתוכנית לשנה החדשה - לימוד והתעמקות במקצוע ובשפה וחיפוש הדרך: להיות בן אדם. אני יראה שלדבר האחרון, התנאים פה קשים מאוד. אך אשתדל, כי זו הדרך היחידה שכדאי ללכת בה. אבל איך? - אחרי שנה אראה אם הצלחתי."

אלא שיום הכיפורים בשנה הבאה מצא את חנה סנש בכלא ההונגרי. ב-15 במרץ 1944 צנחו בגבול יוגוסלביה ארבעה צנחנים: חנה סנש, ראובן דפני, יונה רוזן ואבא ברדיצ'ב. עם הגיעם הצטרפו לקבוצת פרטיזנים מקומית. שלושה חודשים אחר כך חצתה סנש את הגבול לתוך הונגריה ונתפסה בידי חיילים הונגרים. היא נשלחה לכלא בבודפשט,

עיר הולדתה, שם נחקרה בעיוניים.

סנש הועמדה לדין בבית דין צבאי הונגרי באשמת ריגול ובגידה במולדת (שהרי נולדה בהונגריה), והוצאה להורג ב-7 בנובמבר 1944, כ"א בחשוון תש"ה.

עם מותה נמצאו בכיסה שני פתקים: האחד שיר שכתבה, ובשני בקשת סליחה מאימה.

אנחנו מבקשים להביא לפניכם את שירה הראשון בעברית שאותו כתבה על חוף הים בקיסריה, ערב יום הכיפורים 1943:

"במדורות מלחמה, בדלקה, בשרפה,
בין ימים סוערים של הדם,
הנני מבעירה פנסי הקטן,
לחפש, לחפש בן אדם.
שלהבות השרפה מדעיכות פנסי,
אור האש מסנוור את עיניי,
איך אביט, איך אראה, איך אדע, איך אכיר,
כשהוא יעמוד לפניי?
תן סימן, אלוהים, תן סימן על מצחו,
כי באש, בדלקה ובדם,
כן אכיר את הזיו הטהור, הנצחי,
את אשר חיפשתיו: בן אדם."

כתבה: נגה גרזון

מוזיאון האצ"ל

לוחם האצ"ל מיכאל ("מייק") אשבל מקדם את ראש השנה תש"ז בכלא ירושלים



מיכאל אשבל ("מייק"), לוחם נועד בשורות האצ"ל ומשורר מחונן. באדיבות: ארכיון מכון דבלינסקי, תל-אביב

"עכשיו אני חוגג את ראש השנה השלישי בארץ. אני מאושר שהגעתי לכך."

החודש שקדם לראש השנה תש"ז (ספטמבר 1946) התאפיי בהיערכותו של הארגון הצבאי הלאומי להמשך המאבק בשלטון הבריטי בעקבות פירוק "תנועת המרי העברי". על אף פרישתו של ארגון ה"הגנה" מתנועת המרי, לא הניחו האצ"ל ולוח" את נשקם. האצ"ל יצא למערכה נגד שלטונות המנדט בכוחות מתוגברים וזאת עד ל-28 באפריל 1948, כאשר בעיצומה של מלחמת העצמאות נכנס לתוקפו הסכם מבצעי חדש עם ה"הגנה". סמוך לראש השנה תש"ז פוצצו לוחמי הארגון את צינור הנפט בנמל חיפה וניתקו אותו וכן חיבלו במתקני הרכבת (8 בספטמבר 1946). יממה לאחר מכן (9 בספטמבר) ביצעו לוחמיו חבלה גדולה במסילות הברזל שהביאה לניתוק שבעת הקווים של הרכבת הארצישראלית. יום לאחר מכן (10 בספטמבר) נותקו קווי הטלפון והטלגרף התת-קרקעיים, שחיברו את מפקדת הצבא הבריטי עם המטות בארצות השכנות. שלושה ימים לאחר מכן (13 בספטמבר) היו סניפי הבנק הבריטי "עותומן" בתל אביב וביפו יעד לפעולות האצ"ל. בתל אביב הוחרמו 4,000 לא", ללא נפגעים. הפעולה ביפו נכשלה. שתי פעולות נוספות, ממש לקראת ראש השנה תש"ז, התמקדו בהתקפות על רכבות. התקפה על תחנת הרכבת המזרחית בחיפה ופיצוצה (20 בספטמבר) ופיגוע ברכבת נפט ליד בנימינה (23 בספטמבר).

באותם ימים של להב המרד ישב חבר בית"ר ולוחם האצ"ל מיכאל ("מייק") אשבל ספון בתאו בכלא ירושלים. הוא הגיע ארצה בעיצומה של מלחמת העולם השנייה (1943) עם צבא פולין החופשית, ערק משירותו ומיד השתלב בפעילות הארגון. אשבל נפצע קשה יחד עם חברו יוסף שמחון במהלך הנסיגה בתום פשיטת האצ"ל למחנה סרפנד - כיום צריפין (6 במרס 1946), והשניים נידונו למוות. למחנה צבאי גדול זה פשטו לוחמי האצ"ל במסווה של צנחנים בריטים מהדיוויזיה השישית המוטסת, שזכו בפי היישוב לכינוי "כלניות". היה זה גזר דין המוות הראשון מאז שחבר בית"ר והאצ"ל שלמה בן-יוסף הועלה לגרדום בשנת 1938. בעקבות חטיפת קצינים בריטים בצה"ל בצה"ל היום ממלון "הירקון" בתל אביב, אחד מארבעה המלונות בעיר הלבנה שבהם שוכנו קצינים בריטים ואנשי ממשל בכירים (18 ביוני 1946), הומר גזר דינם של השניים למאסר עולם. בפשיטה נועזת זו נשבו שלושה קצינים בריטים בדרגת קפטן ושני קצינים נוספים שנכנסו אותה שעה למלון. הפשיטה הכתה בהלם את ממשלת בריטניה שהתכנסה בלונדון לשיבה מיוחדת לדון בפרשת החטיפה. בעקבות המרת גזר דין המוות במאסר עולם שוחררו חמשת החטופים.

מייק אשבל היה לוחם נועד ונועד לא רק באומץ ליבו, אלא גם כמשורר מחונן. בגיליון הקודם של "קירות מדברים" (גיליון 7, סיוון תשע"ט - יוני 2019), סיפרנו על שירו "עלי בריקות", הידוע גם בשם "היום שרה הקטנה", שיר שהפך תוך זמן קצר ללהיט גדול בשורות הלוחמים. בתקופת מאסרו בכלא ירושלים, טרם העברתו לכלא עכו בתחילת 1947, כתב יומן, מ-6 במרס 1946 עד 31 בדצמבר 1946, **(עלי בריקות)** - יומן הכלא של מיכאל אשבל, בעריכת: יוסף נדבה, הוצאת "הדר", תל-אביב (1976), על הדי הפעולות של חבריו בחוף ועל מחשבותיו. ביום

רביעי, כ"ט באלול תש"ז, ערב ראש השנה תש"ז (25 בספטמבר 1946), הוא כותב: "ערב ראש השנה תש"ז. בבוקר הוצאו מאן השבעה, כנראה לטיסה". הם עוזבים את הארץ על סף השנה החדשה, ומי יודע מתי יחזרו? העניינים בחוף יגעים מאד". ובהמשך: "כל היום היינו עסוקים בהכנות לחג. השגתי חולצה בעלת צווארון (דבר האסור לפי החוק), ואת מכנסי ה"פראנג" (מכנסיים אירופאיים) שלי (גם אלה הם בגדר איסור) מסרתי לגיהוץ. בצוהריים 'חמאם' (מקלחת), לכבוד החג, ובערב תפילת ערבית בציבור וארוחה משותפת בחדר מספר 29 ליד שולחנות ערוכים. ושוב נזכרתי בשנים עברו. ערב ראש השנה ברוסיה... אחרי שנות סיביר ובתי סוהר רוסיים, אחרי נדידה ובריחה מהחזית, כדי לשפוך את מרי ליבנו לפני הקב"ה. זה היה חגי הראשון בנכר... הייתי עד למחזות קורעי לב כשאב נפגש עם בנו, אח עם אחיו והכול במפתיע, וכשהתחיל שליח הציבור ב"תגדל ויתקדש", בניגון היהודי הידוע, פרצנו כולנו בבכי רם. תוך כדי עבר עליו גם הערב הזה, בכלא, ובשבת כאן בחברת חברים לנשק, כשצדי יושבים אחי לרעיון ומרחק מה עומד הכותל שעליו חלמתי, לא הרגשתי את עצמי בודד. אינני בודד עוד. הימים הקשים של הגולה חלפו-עברו, ואף על פי שאני נמצא בתוך החומות, רוחי טובה עלי. מובן שהייתי רוצה לשבת כיום בין ידידי לעבודה ובין אלה שאוהבים אותי, אבל עוד נגיע לחגים כאלה. ואז אזכיר גם את שנת תש"א וגם תש"ז". ובחצות מוצאי יום החג הראשון של ראש השנה תש"ז, כתב על חילופי המשמרות בחוף ועל הרעש שמקימים הסוהרים. "אינני יכול לישון... ובכל זאת עולות ביזכרוני כל מיני תמונות: ראש השנה ברוסיה, בעירק, ופעמיים חג זה בארץ. עכשיו אני חוגג את ראש השנה השלישי בארץ. אני מאושר שהגעתי לכך".

בפריצה הנועזת של חבריו מהאצ"ל לכלא עכו ביום ראשון, 4 במאי 1947, היה אשבל בין הבורחים. אולם גורלו לא שפר עליו, הוא נפצע קשה והחיליים הבריטים השאירו אותו שעות אחדות בשטח, לדמם למותו. אומרים שגם ברגעיו האחרונים שמר על קור רוחו והפטיר: "התחלתי עם 'כלניות' וגמרתי עם 'כלניות'. תנקמו את דמי"...

כתב: יוסי קיסטר



מיכאל ("מייק") אשבל, במדי בית"ר (שורה ראשונה באמצע). חניך בית-הספר לסמלים בקן בית"ר וילנה, פולין (יוני 1938). מאחוריו (באמצע): ישראל אפשטיין (גונדר אביאל), מזכיר ראשי של נציבות בית"ר בפולין וקצין בדרגת גונדר באצ"ל. באדיבות: ארכיון מכון דבלינסקי, תל-אביב.

מוזיאון האצ"ל בתש"ח

ע"ש עמיחי פאגלין (ג'די')

השופרות ומשפחת צלניקר

בעקבות מאורעות תרפ"ט (1929) מינתה ממשלת בריטניה, בהסכמת חבר הלאומים, "ועדה לקביעת התביעות השניות במחלוקת של היהודים והמוסלמים בכותל המערבי". במסקנות של הוועדה נאסר על היהודים לתקוע בשופר ברחבת הכותל המערבי.

חברי "ברית הבריונים", תנועת הנוער בית"ר, ואחריהם חברי הארגון הצבאי הלאומי, החליטו לעשות מעשה כדי להפר פקודה זו ולתקוע בשופר במוצאי יום הכיפורים שעה שהמתפללים מצטופפים ברחבה הצרה בהמוניהם.

החל משנת תרצ"א (1930) הגיעו בחורים צעירים עם שופרות בידיהם ובתום תפילת "נעילה" תקעו בשופר, על אפם וחמתם של החיילים והשוטרים הבריטים.

יוסף-שבתאי וחיים צלניקר, אחים לוחמים באצ"ל, תושבי העיר העתיקה בירושלים, היו אחראים על העברת השופרות לרחבת הכותל המערבי ביום הכיפורים של שנת תש"ח (1947). אלא שלילה לפני כן הם השתתפו בפעולה של הדבקת כרוזים, נתפסו ונשלחו ל"קישלה" (בית הסוהר) בירושלים.

יוסף היה מודאג שמא לא יגיעו השופרות לידי התוקעים. בעזרתו של הרב משה רוזנטל, שבא להתפלל עם העצורים, הוא הצליח להבריח מכתב שבו ביקש כי מישהו ידאג בכל מחיר להעביר את השופרות לתוקעים ברחבת הכותל.

שלום סבאן, שהיה איש הקשר בין לוחמי האצ"ל בעיר העתיקה לבין הארגון מחוץ לחומות, העביר את השופרות לבית משפחת צלניקר ואת בקשתו של יוסף לאמו, איטה, שתמיד דאגה וטיפלה בלוחמי האצ"ל שהגיעו לביתה.

שלום סבאן ביקש ממנה להעביר את השופרות לרחבת הכותל. בשומעה זאת אמרה איטה: "זכות כזו נפלה בחלקי..."

ביום הכיפורים נטלה איטה את המחזור ואת השופרות שאותם הבריחה על גופה, מתחת לשמלתה.

השופרות הגיעו לידי אברהם כספי ויחזקאל כהן שהיו שניים מהתוקעים באותה שנה. אברהם אלקיים, שהיה התוקע השלישי והצעיר ביותר, קיבל את שופרו מידיה של אהובה ויטלזון.

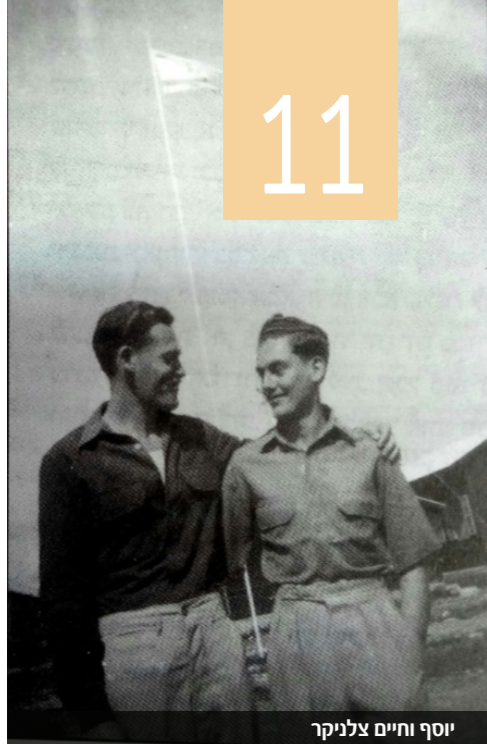
השלושה תקעו בשופר. אברהם כספי ויחזקאל כהן הצליחו לחמוק מהבריטים ויחזקאל אף החזיר את השופר לאיטה.

אברהם אלקיים ניסה לברוח, אך נתפס ונשלח לבית המעצר בירושלים. ב"קישלה" פגש את יוסף צלניקר. "תקענו", אמר לו אלקיים, ובכך בישר לו על הצלחת המבצע.

20 שנה אחר כך, במהלך מלחמת ששת הימים, שוחררה ירושלים.

אברהם אלקיים שהוצב בסיני כחייל צה"ל, החליט לעבור בכותל בדרכו הביתה. הוא הגיע בעיצומן של החגיגות. כאשר ראה שאחד החוגגים תוקע בשופר, הוא ניגש אליו וביקש לתקוע גם כן. לאחר שאברהם אלקיים תקע בשופר, שאל אותו אחד מהאנשים: "מה לך ולתקיעה בשופר?" אברהם ענה לו שהוא היה אחרון התוקעים בשנת 1947. השואל נדהם וסיפר לאברהם שהוא היה ראשון התוקעים בשופר ברחבת הכותל בשנת 1930. היה זה הרב משה סגל.

אחרית דבר: האחים יוסף וחיים צלניקר, לוחמי האצ"ל, אשר נתפסו ונשלחו ל"קישלה" בירושלים, הועברו ללטרון ומשם למחנה המעצר בעתלית, משם שוחררו עם קום המדינה.



יוסף וחיים צלניקר

יוסף-שבתאי צלניקר נפל במלחמת העצמאות ב"א באייר תש"ח (19 במאי 1948) בהתקפת האצ"ל על שיח' גראח. בן 21 היה בנופלו. אביו, שהיה אח בבית החולים "ביקור חולים" בירושלים, קיבל בעצמו את גופת בנו.

חיים היה אחד ממגיני הרובע היהודי ונלקח בשבי הלגיון הירדני עם יתר מגיני הרובע. לימים שימש כמנהל מוזיאון "הלוחמים" בעיר העתיקה.

לאחר נפילת ירושלים אמרה איטה: "מי ייתן, ותעמוד לי זכות תקיעת השופר ליד הכותל המערבי, ואזכה לשמוע שנית את קול השופר על הר הבית שיבשר את גאולתנו ופדות נפשנו וגאולת ירושלים העתיקה והכותל המערבי..."

איטה נפטרה בשנות השמונים, כשנתיים אחרי פטירת בעלה.

על פי ספרו של זאב גולן, שופרות של מרד, הוצאת מכון דבלינסקי, 2007.

כתבו: מעיין רחימי ויפעת פריד



התוקעים בשופר בתש"ח



הרב אלכסנדר ואיטה צלניקר

מוזיאון לח"י

ע"ש אברהם שטרן (י"איר)

שנה טובה תרצ"ד!

מוזיאון אסירי המחתרות ירושלים

תפילת יום כיפור ת"ש, בבית הכלא המרכזי - ירושלים

בערב יום כיפור בשנת ת"ש (1939), נערכו אסירי המחתרות בבית הכלא שבירושלים לתפילת "כל נדרי". הם התכנסו בחדר 23, שהיה במשך החג לבית כנסת. משה סגל, מוותיקי האצ"ל שבעבר השתייך ל"ברית הבריונים", שימש כגבאי וניהל את התפילה. וכך הוא מתאר את המעמד המיוחד:

"ציבור האסירים והעצורים בבית הסוהר המרכזי בירושלים היה קהל מתפללים נכבד והעובר לפני התיבה היה החזן המצוין והמשפטן ד"ר זליגמן. באותו ליל כל נדרי ראיתי את "איר" [אברהם שטרן, חבר מפקדת האצ"ל, ולימים מחולל לח"י ומפקדה הראשון], מכונף בפינת חדר התפילה ומחזורו בידו, כשהוא מתפלל מבלי לזוז ממקומו עד תום התפילה. כאשר התפזרו האסירים לתאיהם שאל אותי יאיר ז"ל: 'מה עושים עתה?' אמרתי: 'נוהגים ללמוד מסכת יום הכיפורים (יומא)'. הוא הציע כי נשב ללמוד את המשניות. פתחנו את המחזורים וקראנו יחד על הכנת הכוהן הגדול לפני יום הכיפורים ואת סדר העבודה בעיצומו של יום זה. כשקראנו את המשניות המתארות את עבודת הכהן הגדול, את קריאתו בספר התורה, את תפילתו ואת השם המפורש היוצא מפיו, כשכל העם כורעים ומשתחוים ונופלים על פניהם, ראיתי את התרגשותו העצומה מן התיאור החי של עבודת יום הכיפורים בבית המקדש..."

ביאור מושגים המופיעים בכתבה

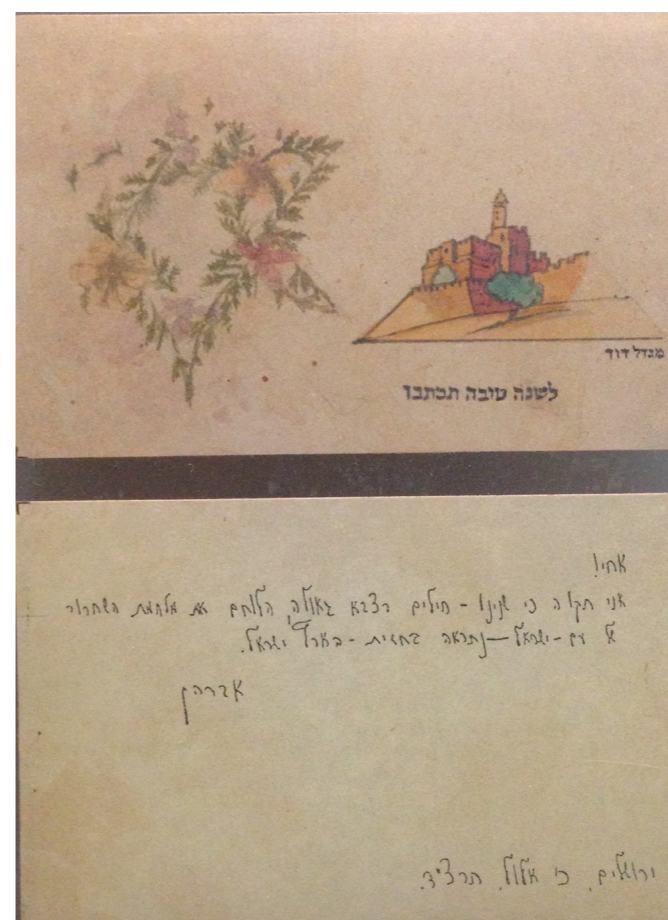
"ברית הבריונים" - תנועה שמקור שמה הוא כשם כת קנאים שפעלה בתקופת "המרד הגדול" של היהודים ברומאים במאה הראשונה לספירה. בראשה עמדו ד"ר אב"א אחימאירי, ד"ר יהושע ייבין והמשורר אורי צבי גרינברג.

התנועה פעלה בתוך התנועה הרוויזיוניסטית, בעיקר בתחילת שנות השלושים של המאה העשרים, נגד השלטון הבריטי ונגד מנגמות סוציאליסטיות ביישוב, כשהם משתמשים בכוח מוגבל.

משה סגל (1904-1985) - "תוקע השופר" הראשון, הפר ביום הכיפורים בשנת תרצ"א (1930) את התקנה הבריטית שאסרה על תקיעה בשופר ליד הכותל. הוא נאסר ב"קישלה" בירושלים, אך שוחרר מיד בהתערבות הרב הראשי אברהם יצחק הכהן קוק. משנות העשרים של המאה העשרים ועד להקמת המדינה השתייך סגל לכל המחתרות. היה חבר ב"הגנה", לאחר מכן הצטרף ל"ברית הבריונים". היה פעיל מרכזי באצ"ל וממייסדי תנועת הנוער הדתית "ברית החשמונאים". ב-1939 נעצר בידי הבריטים וישב בכלא בירושלים. לאחר שחרורו הצטרף למפקדת האצ"ל ובראשית שנות הארבעים הצטרף לח"י. בשנת 1944 נעצר שוב וישב בבית המעצר בלטרון.

עו"ד מקס זליגמן (1902-1987) - מעורכי הדין המרכזיים של האצ"ל, ייצג רבים מחברי הארגון בבית המשפט. סייע רבות לכניסת עולים בלתי לגאליים שהגיעו לארץ דרך היבשה ובספינות במסגרת עליית "אף על פי" של האצ"ל. בעקבות פעילות זו נעצר בשנת 1939 בידי הבריטים ונדון לארבעה חודשי מאסר שאותם ריצה בכלא בירושלים.

כתבה: יעל נהרי



1934 הייתה השנה שבה חל מפנה הרה גורל בחייו של אברהם "איר" שטרן. בשנה זו הוא השלים בהצטיינות את לימודיו באוניברסיטה העברית בירושלים לתואר מוסמך במדעי הרוח, וקיבל מלגה להשלמת לימודיו לתואר שלישי בפירנצה שבאיטליה. כך נפתחה לפניו הדרך לקריירה אקדמית מזהירה. אברהם בן ה-26 יצא מן הארץ בכוונה להשלים את עבודת הדוקטורט שלו בנושא "ארוס בספרות היוונית העתיקה". חודשיים לאחר שהחל בכתיבתה, נפגש עמו אברהם תהומי, מפקד האצ"ל, כדי לגייסו למשימה של רכישת נשק והעברתו ארצה עבור האצ"ל. "איר" נטל על עצמו את התפקיד ובכך נפתח פרק חדש בחייו - הוא נטש את הקריירה האקדמית המבטיחה שצפו לו מוריו, ויתר על חלומותיו האישיים ונרתם כל כולו למחתרת. ברוח זו הוא שולח לאחיו דוד ששהה אז בפולין, ברכת שנה טובה ומאחל:

"אחי!

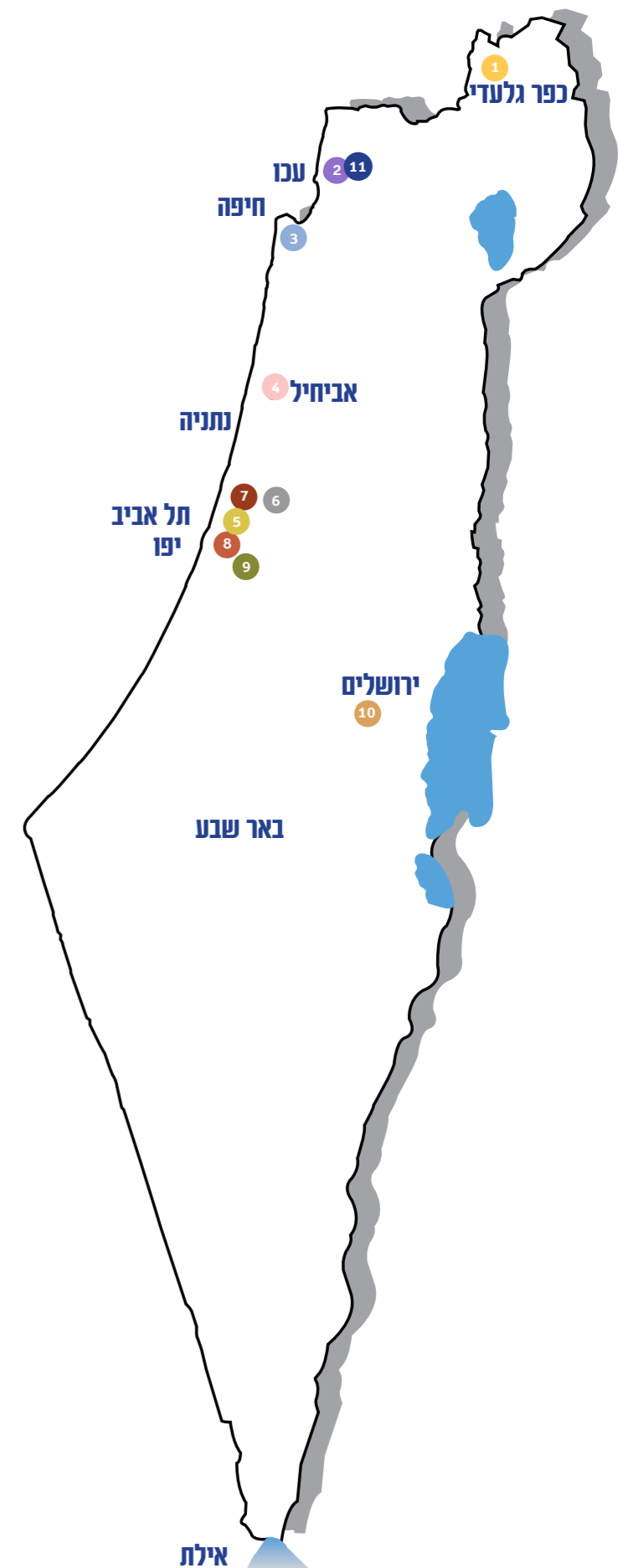
אני תקווה כי שנינו, חיילים בצבא גאולה הלוחם את
מלחמת השחרור של עם ישראל - נתראה בחזית - בארץ
ישראל.

אברהם"

את הברכה המקורית ניתן לראות בתצוגת מוזיאון לח"י.

שנה טובה, שנת שלום ואחדות!
צוות מוזיאון לח"י

כתבה: קרן רוה



מפת המוזיאונים

על פי סדר הופעתם בגיליון

- 1 מוזיאון בית "השומר"
- 2 מוזיאון אסירי המחתרות עכו
- 3 מוזיאון ההעפלה וחיל הים ע"ש דוד הכהן
- 4 מוזיאון בית הגדודים
- 5 מוזיאון ה"הגנה" ע"ש אליהו גולומב
- 6 מוזיאון הפלמ"ח
- 7 מוזיאון האצ"ל
- 8 מוזיאון האצ"ל בתש"ח ע"ש עמיחי פאגלין (גידי')
- 9 מוזיאון לח"י ע"ש אברהם שטרן (יאיר')
- 10 מוזיאון אסירי המחתרות ירושלים
- 11 מוזיאונע

פרטי קשר מוזיאונים

מוזיאון בית "השומר"

- כתובת: קיבוץ כפר- גלעדי. טלפון: 04-6941565.
- Waze: מוזיאון בית השומר, כפר גלעדי.
- דוא"ל: hashomer_museum@mod.gov.il
- שעות פתיחה: ראשון - חמישי: 8:00 - 16:00. שישי: בתיאום מראש לקבוצות מעל 50 איש. שבת: סגור.

מוזיאון אסירי המחתרות - עכו

- כתובת: רחוב ההגנה 10, עכו העתיקה. טלפון: 04-9911375
- Waze: מוזיאון אסירי המחתרות, עכו
- דוא"ל: Hdaako_Museum@mod.gov.il
- שעות פתיחה: ראשון - חמישי: 8:00 - 16:30. שישי: בתיאום מראש לקבוצות מעל 30 איש. שבת: סגור.

מוזיאון ההעפלה וחיל הים ע"ש דוד הכהן

- כתובת: רחוב ההגנה 65, חיפה.
- טלפון: 04-8512958, פאקס: 072-2798030
- Waze: ההגנה 65, חיפה.
- דוא"ל: haapala.mus@gmail.com
- שעות פתיחה: ראשון - חמישי: 10:00 - 16:00. שישי: בתיאום מראש לקבוצות מעל 30 איש. שבת: סגור.

מוזיאון בית הגדודים

- כתובת: רחוב בן גוריון, מושב אביחיל.
- טלפון: 09-8629240, 09-8822212
- Waze: בית הגדודים, מושב אביחיל
- דוא"ל: Hagdudim_Museum@mod.gov.il
- האגודות: hagdudim.museum@gmail.com
- שעות פתיחה: ראשון - חמישי: 8:30 - 16:00. שישי: בתיאום מראש לקבוצות מעל 30 איש. שבת: סגור.

מוזיאון ה"הגנה" ע"ש אליהו גולומב

- כתובת: שדרות רוטשילד 23, תל - אביב.
- טלפון: 03-5608624 / 03-5600809
- דוא"ל: Hagana_Museum@mod.gov.il
- האגודות: Hagana_oren@mod.gov.il
- Waze: רוטשילד 23 תל - אביב
- שעות פתיחה: ראשון - חמישי: 8:00 - 16:00. שישי- שבת: סגור.

מוזיאון הפלמ"ח

- כתובת: חיים לבנון 10, רמת אביב, ת"א.
- טלפון מחלקת הזמנות: 03-5459800
- Waze: בית הפלמח, חיים לבנון 10, תל - אביב - יפו.
- דוא"ל מחלקת הזמנות: palmach_reservation@mod.gov.il
- פתוח ראשון - שישי. שבת: סגור.
- הערה: הביקור במוזיאון בתיאום בלבד.

מוזיאון האצ"ל

- כתובת: המלך ג'ורג' 38, תל - אביב.
- טלפון: 03-5253307 / 03-5284001
- Waze: מוזיאון האצ"ל, המלך ג'ורג' 38, תל אביב - יפו
- דוא"ל: Etzel_Museum@mod.gov.il
- שעות פתיחה: ראשון-חמישי: 8:00 - 16:00. שישי-שבת: סגור.

מוזיאון האצ"ל בתש"ח ע"ש עמיחי פאגלין (גידי')

- כתובת: נחום גולדמן 2, גן צארלס קלור, טיילת תל אביב - יפו.
- טלפון: 03-5177180 / 03-5172044
- Waze: חניון בית האצ"ל
- דוא"ל: etzel48_museum@mod.gov.il
- שעות פתיחה: ראשון - חמישי: 8:00 - 16:30. שישי - שבת: סגור.

מוזיאון לח"י ע"ש אברהם שטרן (יאיר')

- כתובת: אברהם שטרן 8, שכונת פלורנטיין, תל - אביב.
- טלפון: 03-6820288 / 03-6837582
- Waze: מוזיאון בית יאיר אברהם שטרן, אברהם שטרן 8, תל אביב - יפו
- דוא"ל: Lehi_Museum@mod.gov.il
- שעות פתיחה: ראשון - חמישי: 8:00 - 16:00, שעות ערב ימי 1 בתיאום מראש לקבוצות מעל 25 איש. שבת: סגור.

מוזיאון אסירי המחתרות - ירושלים

- כתובת: משעול הגבורה 1, מגרש הרוסים, ירושלים.
- טלפון: 02-6233166 / 02-6233167
- מספר הפקס 02-6250651
- Waze: עיריית ירושלים, חניון ספרא (חניון בתשלום)
- דוא"ל: Hamachtarot_Jerusalem@mod.gov.il
- שעות פתיחה: ראשון - חמישי: 9:00 - 17:00, שעות ערב ימי 1 בתיאום מראש לקבוצות מעל 25 איש. שבת: סגור.

על פעילות המוזיאונים ושעות הפתיחה בחוה"מ סוכות, תוכלו לעקוב באתר משרד הביטחון

תותחני סוללת החוף 179



שנת נצחון
ושחרור עמנו בארצו

מאחל

מקינן 3/3 10/10

179/14th Coast Rgt. R.A., M.E.F.

קרוב ראש השנה התש"ח

מאוסף מוזיאון בית הגדודים,
באדיבות: וינטרשטיין שמואל



משרד הביטחון - אגף משפחות, הנצחה ומורשת
יחידת המורשת והמוזיאונים